

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Мариян Стоядинов
Православен богословски факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
относно дисертационен труд за присъждане на научна и образователна
степен „доктор“ на Атанас Николов Атанасов,
Богословски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

Тема на предложението труд:

ФИЛОСОФСКИТЕ ГЛАВИ ОТ ИЗВОР НА ЗНАНИЕТО В БОГОСЛОВИЕТО НА СВЕТИ ЙОАН ДАМАСКИН

Разглежданият труд е изследване, фокусирано върху едно от най-значимите съчинения на св. Йоан Дамаскин и по-специално върху онази част от него, която дава основание да се търси отговор на въпроса за отношението богословие-философия.

В настоящото становище ще се спра първо на формалните параметри на текста, а след това и на съдържателната страна на изследването.

I.

Текстът е в обем 260+21 страници и включва *Предговор, Списък на съкращенията, Увод, Съдържание*, изложение в четири *Глави, Заключение, Приложение, Тези и Библиография*.

Заглавие.

Заглавието на темата е по-скоро дефиниция. Едно допълнение от подзаглавие би било удачен маркер за проблемната изследователска зона.

Структура, език, цитиране.

Изложението е обособено в четири глави, като всяка поставя ударение върху специфични страни на изследването, които в крайна

сметка стъпаловидно извеждат към основните акценти в дисертацията – методологията и системата у св. Йоан Дамаскин. Главите са балансирани като обем.

Езикът на изследването е най-проблемното звено в работата и по парадоксален начин контрастира със заявата, че „Настоящата дисертация е *филологически* обусловена” (Автореферат, 3). Последното най-малкото предполага в едно изречение да има подлог и сказуемо. Ако докторантът не беше вече доказал с преводите си тази филологическа обусловеност на настоящото си изследване, бих препоръчал текстът, предоставен ми за становище, да бъде даден на филолог или поне на редактор с чувство за българския език, преди да бъде представен за обсъждане дори на ниво катедра. Но в случая езикът на места озадачава. Последното с особена сила важи за Автореферата. За момент си помислих, че чета работен текст или чернова от някакъв ранен етап. Няма никаква полза от изречение, разположено на единадесет реда (Предговор, 1). Така тезата на автора изобщо не става по-убедителна.

Богословският език на места е несръчен, особено при обобщенията в началните раздели на работата. Още първото изречение в увода озадачава, а последващи твърдения като „църковните Отци са били философски образовани мъже, които са въвели философията, особено неоплатоническата, в Църквата” или „Те са съгласували християнския принцип с философската идея и благодарение на това са развили християнската догма”, или „в материално отношение към догмата не можело да се добави нищо съществено” (с. 11) са меко казано спорни – колкото от формална, толкова и от богословска гледна точка.

По отношение на цитирането трябва да отбележим, че е изрядно с оглед стандарта за научна работа.

II.

Предговорът (с. 1-2), *Уводът* (3-18) и *Съдържанието* (с.19-21) са отделени от останалата част от текста посредством римска номерация на страниците. Последното е често срещано полиграфично решение, но в случая и на този етап от работата върху текста е лишено от смисъл. Уводът като цяло е добре изпълнено въведение към основния текст. Докторантът тръгва от общите положения и последователно въвежда в това, в което е съсредоточен фокусът на изследването му. Първата част – общите положения – не може да бъде изтъкната като силна страна в работата.

Сбитият обзор на отците от Ориген до Дамаскин в стремежа да се постулира непременно генезис и форма на „богословската наука” (предполагам става дума за някаква антична *θεολογική επιστήμη*), както и фрази като „гръцката църква” *à la Harnack* контрастират с прилежното изложение на очертаванията – посредством текстове и автори – на изследователския интерес. Присъщото на тази част от работата обговаряне на обекта и предмета на изследването, на целите, задачите и методите е спестено, но всъщност се оказва „пренесено” в Автореферата. Без оглед на мястото обаче докторантът би трябвало да се отнесе по-сериозно към тази „технологична авторефлексия”. Докторантът очевидно не прави разлика между *обект* и *предмет* на научното изследване, иначе не би написал: „*Предмет* на изследването е логическото съчинение на свети Йоан Дамаскин „*Философски глави*” и неговото значение за богословския метод на автора” (Автореферат, 4).

В изложението – както вече стана дума по-горе – можем да се проследи един стъпаловиден преход от епохата в която живее и свидетелства св. Йоан Дамаскин към конкретните негови приноси в метода и систематизацията на догматическото учение (с оглед последната фраза считам за по-удачно да се говори за **догматическо учение** (*δογματική διδασκαλία*) на отците, вместо за **догматическа наука** (*δογματική επιστήμη*) в патристически контекст).

Първата глава – в своите осем подтеми – е критично изследване на целия възможен набор от предпоставки, без които автор като св. Йоан не би бил разбран. Последната подтема *1.8. Характер на византийското богословие и на византийската философия* според мен е излишна част от тази глава. Първо, защото излиза от характерната за главата форма на *пролегомена*, второ, защото осемнадесет страници – една трета от цялата глава – позволяват само повърхностно да се очертае заложеното в заглавието и трето – би било по-удачно обзорът да спре до обекта на дисертацията, за да даде възможност на следващите глави да надградят започнатото.

Втората глава вече въвежда в работната среда на докторанта. Своеобразната систематизация тук е добро помощно средство при дефиниране на следващата цел. Единствената ми забележка тук е относно членуването на *основна категория* като „ипостас”. Откакто съществува

систематическо богословие в българския академичен контекст (Дюлгеров, Цоневски, Коев, Петев, Тенекеджиев) е прието членуването на тази чуждица да бъде „ипоста́ста“, а не „ипоста́с-а-та“ (с. 86, 87, 95 и др.). Разбира се, това едва ли е аргумент за един философ или филолог, особено ако не е школуван в тази лексикална среда, но по този начин текстът, който се лансира в подобна среда – както на дисертация, така и на превод – не „говори директно“, а по-скоро дистанцира своя предвидим адресат.

Трета и четвъртата глава са основни за изследването. В тях, според мен, в най-голяма мяра се проявява изследователския талант на докторанта. В трета глава изследването на богословския метод на Дамаскин, както и съотнасянето на философските методи в този процес е една от изпълнените задачи на докторанта. Критичния прочит на изследователи с определен принос към проблематиката е фокусиран в посоката на изследването. Отношението към детайла, особено в последната глава, е една от силните страни на дисертацията. Богословската система на св. Йоан Дамаскин е изложена последователно и критично, като предпоставените в началото въпроси намират своите отговори, както посредством самия Дамаскин, така и в анализа на неговите приноси.

Като обобщение на всичко казано до тук смятам изследването на Атанас Атанасов за текст, който в достатъчна степен постига предварително зададената цел, а именно: *„Да се изследва, дали свети Йоан използва унаследен, но съзнателно и всеобщо прилаган християнски модифициран аристотелизъм за систематизацията и научното обосноваване на догматичните учения; дали свети Йоан, макар и да черпи много от отците, все пак прави това не компилаторски, но с цел синтез, и дали неговият метод, макар и не в строгия смисъл на думата систематичен, все пак се определя от една систематична тенденция, състояща се в това, съвкупността на догмите да бъде изложена във формата на едно догматично цяло, било то само заради по-лесен обзор на цялото“*.

Посочените по-горе слабости са преодолими при работа в екип и с богословски грамотен редактор при евентуално публикуване на текста. На този етап личи изследователския почерк, който, при съответна мотивация и условия, може да се обогати и развие. Текстът е свидетелство, че предпоставките за това са налични.

Въз основа на изложеното до тук имам всички основания да дам положителна оценка за докторската дисертация на Атанас Николов Атанасов и при успешно проведена защита бих гласувал с „ДА“ за присъждането му на ОНС „доктор“ по научната специалност „Геология“.

Велико Търново

10.04.2017 г.

Доц. д-р Мариян Стоядинов

.....